

В. О. Сич
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та теорії держави і права
Чорноморського державного університету
імені Петра Могили (м. Миколаїв)

УДК 342.97

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК В УКРАЇНІ

В даній статті розкриваються проблеми у сфері забезпечення фінансування юридичних клінік, а також пропонуються шляхи їх подолання. Пропонується проект стратегічного планування фінансів у діяльності юридичної клініки, наданий план пошуку фінансів для роботи клініки, рекомендовані засоби заохочення до роботи клініки фінансових донорів та спонсорів.

В данной статье раскрываются проблемы в сфере обеспечения финансирования юридических клиник, а также предлагаются пути их разрешения. Предлагается проект стратегического планирования финансов в деятельности юридической клиники, представлен план поиска финансов для работы юридической клиники, рекомендуются способы вовлечения в работу клиники финансовых доноров и спонсоров.

In this article problems open up in the field of providing of financing of legal clinics, and also the ways of their permission are offered. Leaning against practical activity of author in a legal clinic, the project of the strategic financial planning is offered to the readers in activity of legal clinic, the plan of search of finances is represented for work of legal clinic, the methods of involving are recommended in work of clinic of financial donors and sponsors.

Для успішного реформування в Україні системи законодавства та адміністративних органів необхідні фахівці-юристи, які б мали певну уяву про актуальні проблеми суспільства. Для цього в Україні, при вищих навчальних закладах і створюються юридичні клініки, у яких студенти — молоді юристи набувають практичних знань та умінь, надаючи безкоштовну юридичну допомогу незахищеним верствам населення, що і обумовлюється актуальністю даної статті.

Робота молодих юристів в юридичній клініці дозволяє усвідомити цінність і значення отриманих теоретичних знань та оволодіти технікою застосування цих знань на практиці. Така форма навчання набагато цінніша за класичні практичні заняття, які практикуються більшістю вищих навчальних закладів, оскільки дає змогу спілкуватися з людьми, які дійсно потребують юридичної допомоги, а також сприяє розвитку навичок юридичного лікування, аналізу інформації, методам психології, що необхідні кожному юристу в його повсякденній роботі.

Безкоштовне надання правової допомоги спрямоване на реалізацію конституційного принципу рівності громадян при захисті ними своїх прав. Згідно із ч. 1 ст. 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Зважаючи на той факт, що у багатьох випадках вищі навчальні заклади не бажають брати участі у створенні юридичних клінік, виникає потреба підтримки студентської ініціативи в цьому плані. Студентські організації потребують фінансової підтримки для створення відповідного офісу, закупівлі обладнання, встановлення баз юридичної документації, для оплати офісних витрат, і, якщо можливо, оплати консультацій (або роботи) керівника клініки, якими мають бути юристи зі значним досвідом практичної

юридичної роботи.

Діяльність юридичних клінік на сьогодні становить невід'ємний напрямок діяльності юридичного ВНЗ [1-3], є предметом наукових досліджень [4-9]. У цій же статті виникла необхідність у з'ясуванні проблем фінансування юридичних клінік та шляхи їх подолання.

Проблеми у сфері забезпечення фінансування юридичної клініки перш за все полягають у наступному:

- відсутність фінансових донорів;
- нестабільність національної економіки, особливо в період кризи та поширення епідемії майже на всій території України;
- складність довгострокового фінансового планування;
- відсутність особистості (клініку залишає талановита особа, від якої більшою мірою залежав процес отримання фінансування);
- недосконалість відпрацювання механізмів виходу з кризових фінансових ситуацій;
- фінансування фондами лише розроблених в останній час нових програм;
- складність фінансової реанімації юридичної клініки.

Враховуючи складну економічну ситуацію, яка існує сьогодні в Україні, слід зазначити, що це вплинуло і на фінансову сторону роботи юридичних клінік. Звичайно, юридична клініка не здійснює комерційну діяльність, тому розраховувати на власні фінансові сили молодим юристам не можливо.

Найкращий варіант для клініки — знайти фінансового донора, який, хоча б на перших порах, фінансово підтримає роботу та забезпечить оргтехнікою для подальшої роботи. Наступним етапом роботи буде пошук вітчизняного спонсора з поступовим переходом на надання платних послуг і, за рахунок зароблених коштів — надання допомоги соціально незахищеним верствам населення, при тому, що ні державою, ні чинним законодавством України на законодавчому рівні не передбачено виділення коштів (Мінфіном) ні для юридичних клінік, які працюють при навчальних закладах чи для виділення коштів із Міністерства освіти і науки України.

Фінансуванням юридичної клініки повинен опікуватися передусім відповідальний за зовнішні відносини у вищому навчальному закладі. З огляду на складність і важливість цього питання, треба чітко визначити, хто несе відповідальність за виконання завдань із забезпечення юридичної клініки коштами для функціонування. В принципі, це може бути будь-яка особа-член клініки, обов'язково компетентна і така, якій можна довіряти. Попри все вищесказане, найважливішим є те, щоб уся діяльність, здійснювана в межах юридичної клініки і пов'язана з грошима чи іншими матеріальними благами, контролювалася головою чи навіть колегіальними органами.

Юридична клініка за наявності бажання і достатніх коштів може як організувати власні заходи, так і брати участь у них зі сторонніми запрошеннями.

Саме фінансування юридичної клініки, порівняно з іншими аспектами організації її діяльності, майже завжди пов'язане з найбільшою кількістю проблем. Як неприбуткова організація, клініка не повинна спрямовувати свою діяльність на отримання власних доходів та покривати за рахунок них власні витрати. Усі кошти, отримані юридичною клінікою будь-яким шляхом, мають спрямовуватись лише на фінансове забезпечення безпосередньої діяльності, життєздатності клініки, тобто на виконання завдань, передбачених програмними документами.

Рано чи пізно в роботі організації виникає логічне питання пошуку постійних і надійних джерел фінансування. Найкращим варіантом вирішення проблеми матеріального забезпечення є започаткування співпраці з постійним спонсором, який буде періодично надавати необхідні кошти для фінансування юридичної клініки. Крім спонсорських внесків принаймні теоретично можна розраховувати на допомогу меценатів (різниця між спонсорами та меценатами полягає в тому, що перші, на відміну від останніх, завжди мають бажання отримати за свою допомогу певну вигоду). Але, незважаючи на існування всіх цих досить проблематичних способів отримання фінансової допомоги, найчастіше доводиться розраховувати виключно на власні сили і користуватися останнім, щоправда, не менш проблематичним, способом, яким є фандрейзинг, або просто заробляння грошей. Говорячи про фандрейзинг та фінансування, варто зазначити, що для юридичної клініки особливої різниці між цими поняттями взагалі не існує, а тому найчастіше ці поняття просто ототожнюють.

Для будь-якої юридичної клініки фандрейзинг починається з пошуку потенційних

донорів — організацій, діяльність яких передбачає можливість виділення коштів з метою реалізації завдань, спільних із завданнями юридичної клініки. Такими напрямками діяльності можуть бути правова освіта населення, правова допомога малозабезпеченим, допомога студентам-правникам тощо. Теоретично спонсорами юридичної клініки можуть бути будь-які комерційні структури.

Пошук донорів, найперший етап фандрейзингу, має на меті створення бази даних про максимальну кількість потенційних донорів. Стосовно кожної організації варто мати інформацію про її координати, вже підтримані проекти, умови отримання грантів, фінансові можливості, напрямки програмної діяльності тощо.

Залежно від багатьох факторів, фінансове становище юридичної клініки може суттєво різнитись. Причини можуть бути такі:

- різний рівень кваліфікації кадрів;
- наявність або відсутність донорів у певних регіонах;
- обсяг роботи клініки тощо.

Єдине, що об'єднує організації, які займаються фінансовим забезпеченням, — це те, що готовим треба бути до будь-якого сценарію розвитку фінансової ситуації. У першу чергу необхідно виходити з того, що слід визначити оптимальний розмір фінансування юридичної клініки на певний період.

Благодійна фінансова підтримка від конкретних осіб є найважливішим фінансовим джерелом для юридичних клінік, і на це є кілька причин. Люди надають їм підтримку, якщо вони ретельно та відповідно до цілей здійснюють свою діяльність. Дослідження свідчать, що принаймні 60 % осіб готові допомагати юридичним клінікам надалі, якщо вони вже хоча б раз зробили це. Індивідуальні спонсори з великим бажанням долучаються до роботи юридичної клініки, наприклад, як волонтери на якомусь спеціальному заході, або в якості майбутніх членів Ради юридичної клініки. На них можна розраховувати постійно, а особливо тоді, коли інші джерела не мають можливості надати допомогу. Професійний підхід до пошуків фінансів для діяльності юридичної клініки вимагає ґрунтовної підготовки: слід спиратися на план програми, стратегічний та детальний плани юридичної клініки.

Створюючи план пошуку фінансів для діяльності юридичної клініки, необхідно пам'ятати про те, що планувати діяльність слід на тривалий час, чим більш різноманітними є джерела фінансування, тим стабільнішою буде організація.

Стратегічне планування, принципово відрізняючись від оперативного управління фінансами юридичної клініки, спирається не тільки на мислення про сучасні, а насамперед — про майбутні фінансові справи юридичної клініки та можливості їх поліпшення. Один рік — це мінімальний період, на який планується фінансова стратегія юридичної клініки.

У межах сценарію недостатнього фінансування важливою межею є рівень мінімального фінансування, яке застосовується згідно з мінімальним бюджетом і свідчить про те, що видатки здійснюються виключно на ті цілі, без реалізації яких юридична клініка просто припинить своє існування. Існує також проміжок між мінімальним і нульовим фінансуванням, у межах якого юридична клініка функціонувати не може. Нульове фінансування — це сценарій, за яким застосовуються заходи реанімації юридичної клініки, що полягають у негайному пошуку фінансування та створенні інших життєво необхідних умов для відродження організації.

Діяльність, що пов'язана з пошуком коштів, вимагає багато праці, часу та засобів. Її може вести одна особа, але буде краще, якщо це робитиме невелика група. Це залежить від того, якими засобами розпоряджається юридична клініка та які методи при цьому вона використовує. Проект на отримання гранту може написати одна особа. Але необхідно, щоб інші члени юридичної клініки прорецензували його. Спеціальні заходи для отримання коштів, наприклад фестиваль, повинні організовуватись спільно. Працюючи з іншими членами юридичної клініки, треба пам'ятати про необхідність залучення їх до процесу планування та прийняття рішень. Чим частіше вони будуть приймати участь у процесі планування та прийняття рішень, тим ефективнішою буде їхня участь у проведенні заходу.

Для координації всіх дій, пов'язаних із накопиченням фондів, а також контролю фінансового стану юридичної клініки, потрібні знання того, чи має вона на даний момент достатньо фінансових засобів для своєї діяльності.

Звичайно, це не всі проблеми, пов'язані з фінансуванням юридичних клінік. Але для вирішення цих та інших фінансових проблем необхідно, щоб юридичні клініки

своєю роботою довели, що вони дуже необхідні для сьогоdnішнього суспільства. Тоді і фінансові проблеми буде легше долати.

Однією із найважливіших проблем фінансування юридичних клінік полягає у відсутності коштів, передбачених Міністерством фінансів України на законодавчому рівні.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 р. зі змінами від 20.12.2006 р. // ВВР. — 2002. — № 20. — Ст. 134.
2. *Гаращук М.* Юридична клініка — місце, де вчать лікувати суспільство / М. Гаращук // Юридична газета. — 2007. — № 7.
3. *Гритчин М.* Ставропольских заключенных бесплатно консультируют студенты-юристы / М. Гритчин // Известия. — 2003. — 14 апреля.
4. Держава чекає від освітян підготовки висококваліфікованих юристів [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/news/7876>.
5. *Щукотске Дж.* Клінічна освіта: міст між теорією та практикою / Джейн Щукотске. Проект Американської Асоціації Юристів/Правова Ініціатива у Східній і Центральній Європі (ABA/CEELI) разом з USAID [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://experts.in.ua/baza/analytic/detail.php?ID=13953>.
6. *Дулеба М. В.* Діяльність юридичних клінік в Україні: шляхи розвитку та вдосконалення / М. В. Дулеба. — К. : Атіка, 2004. — 160 с.
7. *Дулеба М. В.* Шляхи розвитку “юридичних клінік” України: стан та перспективи / М. В. Дулеба // Вісник Асоціації юридичних клінік України. — 2005. — № 1.
8. *Дулеба М. В.* Допоможе і навчить юридична клініка / М. В. Дулеба // Урядовий кур’єр. — 2006. — 12 грудня.
9. *Журавський В.* Юридична освіта в Україні: сучасний стан та напрями вдосконалення / В. Журавський, О. Копиленко // Право України. — 2004. — № 11.

*Рекомендовано до друку кафедрою історії та теорії держави і права
Чорноморського державного університету імені Петра Могили
(протокол № 4 від 26 листопада 2009 року)*

Надійшла до редакції 29.11.2009
Рекомендована до друку 01.12.2009

